

אמונת חיים

גליון שבועי לתורה וחסידות שע"י מוסדות קראלי בארה"ק

גליון תקיג ♦ שנה י ♦ מברכים אלול

שב"ק עקב ♦ כג אב ה'תשפב

דברי אלוקים חיים מרוך רבינו הגה"ק זיע"א

והיה עקב תשמעון את המשפטים האלה ושמרתם ועשיתם אותם ושמר ה' אלוקיך לך את הברית ואת החסד אשר נשבע לאבותיך ואהבך וברכך והרבך וברך פרי בטןך ופרי אדמתך דגן ותירשך ויצהריך שגר אלפיך ועשתרות צאנך על האדמה אשר נשבע לאבותיך לתת לך.

המפרשים דייקי באומרו עקב תשמעו וגו' מה הוא לשון עקב והיה די אם יאמר אם תשמעון כדרך שאמר לעיל (ויקרא כו, ג) אם בחוקתי תלכו, וגם מש"כ השכר על זה בשכר גשמי, והוא קיימ"ל ששכר מצוה בהאי עלמא ליכא, ואם כן איך הבטיח השכר של עוה"ז, ורש"י הק' כתב לפרש לשון עקב, שכוונת הפסוק הוא לומר "אם המצוות הקלות שאדם דש בעקביו תשמעון" כלומר שכל ההבטחות הוא אם גם את המצוות שאדם דש בעקבותיו, ישמרו אז יש כל ההבטחות האלו (זה דרך דרש וכמ"ש האוה"ח הק' ע"ש).

ומ"מ קשה הקושיה איך הבטיח שכר בעולם הזה הגשמי, ולפי ענ"ד נראה לומר שלפי רש"י הק' שמפרש שמש"כ הפסוק עקב, קאי על מצות שאדם דש בעקביו כלומר שהוא מזלזל בהם שחושב שהם מצות קלות ואין מן הצורך לדקדק בהם כל כך לעשות אותם בכל ההידורים, ולכן בא הפסוק לומר שאם תשמור גם אלו ותעשו ותקיימו כל אלו, יתן לך ה' יתברך שכר גם בעולם הזה, זה מה דקיי"ל שאין שכר מצוה בעולם הזה, זה קאי על כל המצוות שאין האדם מזלזל בהם שאין הם קל בעיניו, אבל במצוות שאדם מזלזל בהם דש אותם בעקביו על זה ה' משלם שכר גם בעולם הזה בשכר גשמי זה מש"כ הפסוק כאן שכר גשמי, אבל השכר הרוחני יקבל לעתיד לבוא, שכר מושלם, זה השכר שמקבל בעוה"ז הוא העיקר בשביל שהוא נזהר גם באלו שאדם רגיל לזלזל בהם, ולפי זה גם יתורץ מה שכתב "והיה עקב תשמעון, דלכאורה מה צורך יש בתיבת והיה, דדי אם יכתוב "עקב תשמעון וגו' אבל לפי הפירוש הנ"ל ניחא במ"ש והיה וגו' שבא לומר שכוונת הפסוק בזה שבאלו המצוות שאדם דש בהם ולא מקיימם כמו שצריך, ולכן כתב והיה וגו' להדגיש שמדובר באלו המצוות ולכן לאדם כזה מגיע לו שכר כפול גם שכר של עולם הזה וגם השכר הרוחני שיש על כל המצוות שאדם מקיים בעוה"ז, ששכרם שמור לעתיד לבוא בעולם הבא.

והנה נביא את דברי קודשו של האוה"ח הק' שכ' לפרש הפסוקים הק' האלו בדרך המוסר וחסידות דמ"ש הפסוק והיה זה מרמז על שמחה כי אין "והיה אלא לשון שמחה, והנה אדון הנביאים דהיינו משה רבינו בא כאן בנועם דבריו להעיר במוסר נאום לומר כי אין לאדם לשמוח אלא כשישמרו לעשות את כל אשר צוה ה' לעשותן ורק אז ישמח ליבו ויגל כבודו, אבל כל עוד שהוא יחוש שחסר לו אחת מכל מצוות ה' בין מצות לא תעשה ובין מצות עשה עליו אמר שלמה המלך (בקהלת) ולשמחה מה זו עושה, והוא מה שאמר כאן הפסוק והיה, פירוש שמתי תהיה לך שמחה, זה רק בעקב תשמעון, פירוש שעקב מרמז על סוף ותכלית, כדרך שמצינו שחז"ל משתמשים בלשון הזה במסכת סוטה (מט) בעקבות משיחא, כי בגמר זמן ביאתו של משיח יקרא עקבות, וכמו כן אמר הכתוב "עקב תשמעון את המשפטים ושמרתם ועשיתם", כלומר שרק אם גמר כל השמיעה והשמירה וכן העשייה שלמד וגם קיים כל התורה כולה, אז הוא זמן השמחה וכל זמן שלא הגיע לזה אין לו מקום לשמוח.

דברות קודש מרוך רבינו עט"ר שליט"א

והיה עקב תשמעון (ז, יב)

מדרש פליאה – והיה עקב תשמעון הדא הוא דכתיב (תהלים קכו, ו) הלוך ילך ובכה. מה הקשר בין והיה עקב תשמעון ל – הלוך ילך ובכה?

בשם האוהב ישראל מאפטא מובא: משל לעשיר שירד מנכסיו. לא הייתה לו ברירה, הוא היה צריך לכתת את רגליו כדי להשיג כסף. הלך ממקום למקום מפניה לפניה. הגיע לארץ החבילה, ארץ שבה יש מחצבות של יהלומים. הלך ומילא לו שק ביהלומים ושם על גבו. יום אחד, במהלך מסעו, הגיע לאיזה בית של עני אחד וביקש ממנו אם יוכל לתת לו לאכול משהו. אמר לו העני – אם היה לי משהו לאכול, הייתי נותן לך גם מבלי שתבקש, אבל לצערי אין לי מה לתת לך לאכול. אמר העני, אני אגיד לך משהו, אספתי באיזה שהוא מקום, חצץ מאוד יפה, אולי זה שווה משהו... – בא אקח אותך, יש כאן איזה שמאי של אבנים, אולי זה שווה משהו...! ניגשים לשמאי, השמאי בודק את האבן... ונקב בסכום גבוה מאוד. באותו רגע התעלף הסוחר.

אומר האוהב ישראל מאפטא – לעתיד לבוא, כשאדם יבוא לפני בית דין של מעלה, ויראו לו מה משלמים עבור פסיעה אחת, כמה משלם הקב"ה על צחצוח נעליים לכבוד שבת, כלנו נפרוץ בבכי! זהו שאומר המדרש והיה עקב תשמעון – אלה המצוות שאדם דש בעקביו, הדא הוא דכתיב הלוך ילך ובכה – כשאנחנו נשמע לעתיד לבוא, מה הקב"ה משלם על צעד לכבודו – כשאדם צועד לבית הכנסת, כשאדם צועד לניחום אבלים נבכה על כל המצוות שדשנו בעקבנו. ויה"ר שנזכה במהרה, לנחמה השלימה ולגאולת העולמים אכ"ר.

ואפן וארד מן ההר וההר בוער באש ושני לוחות הברית על שתי ידי וגו'. (ט, טו)

הנה משה רבינו ע"ה אמר לבני ישראל שירד מן ההר הבוער באש והאיך בכל זאת לא הוא נשרף ולא בגדיו נשרפו. ונראה לפרש בהקדם מה ששינונו במסכת סוכה (כח ע"א) כל עוף הפורח עליו מיד נשרף.

הקשה ה"שמח משה" (פרשת וירא), מה חטא עוף זה עד שנשרף – מה בכך שעבר מעל יונתן בן עזיאל. ופירש, שאפילו עוף, בשעה שעבר מעל יונתן בן עזיאל ושמעו עוסק בלימוד תורתו, עלה ונתעלה למדרגת מלאך-שרף.

ובשם הרה"ק מקאצק מקובל ששאל, אם מדרגת קדושתו של יונתן בן עזיאל היתה כל כך גבוהה, במה גדול היה כוחו של רבו – הלל הזקן. וביאר הרבי מקאצק, שגדולתו של הלל היתה בזה שעוף הפורח מעליו – לא נשרף, שאש תורתו היתה פנימית ביותר ובלתי נראית לבחוף, והיא היא גדולתו.

עפ"ז אפשר לבאר שההר אמנם בער כאש, אבל משה רבינו במדרגת קדושתו, עלה ונתעלה למדרגת מלאך-שרף. ולכן לא שלטה האש לא בו ולא בבגדיו.

ויה"ר שנזכה במהרה, לנחמה השלימה ולגאולת עולמים אכ"ר.

וכמאמר חסידי ישראל בספר חובת הלבבות (שער הפרישות פ"ד) שהפירוש אבולו בליבו וצהלתו בפניו, כי אין נכון לשמוח מי שהוא עתיד לעמוד בבושה וכלימה לפני מלך הגדול הקב"ה, זה כוונת עקב שהוא סוף שמיעת כל המשפטים ורק אז ניתן לשמוח, ועוד נתכוין הכתוב לומר שאין שמחה לאיש אלא בסוף השמיעה, וכל עוד שלא גמר אדם עבודתו לא יאמן בצדקות מעשיו על דרך שאמר הכתוב הן בקדושו לא יאמין (איוב טו) וכו'.

לימוד התורה בשמחה

וכתב עוד האור החיים הק' שהפסוק בא לומר שאמרו 'והיה' לשון שמחה, שצריך אדם שילמוד התורה בשמחה ולא בעצבון, ועוד שאמר דוד בספר תהילים (יט) פקודי ה' ישרים משמחי לב, והוא מה שאמר הפסוק והיה כלומר השמחה תהיה עקב תשמעו, ופירוש עקב ששכר עסק התורה תשמחו, והוא מה שרמז התנא במסכת אבות (פ"ד) מצוה גורת מצוה וכו' ששכר מצוה הוא מצוה שהיא השמחה.

ועוד כתב בדרך רמז שהכתוב בא לרמז לנו שאמרו בספר הזוהר הק' (ח"ג ר"ז) דאין שמחה לפני הקב"ה כמו בשעה שישראל עוסקים התורה, והוא מה שאמר הכתוב כאן והיה שהוא לשון שמחה וקאי על הקב"ה שהוא שמח אם ישראל עוסקים בתורה והוא גם שמחה כללית, ושהוא משמח את כל העולם כולו בשמחה וששון הם, זה בא מחמת "עקב תשמעון" שמרמז שאם יעסקו בתורה יגרום שמחה להקב"ה ולכל העולם כולו.

ועוד כתב האור החיים הק' ש"עקב" רמז על מידתו של תורה שיהיה אדם הולך עקב בצד גודל בענוה ושפלות, שאז ישכיל לשמוע בלימודים, והוא אומרו 'תשמעון' לומר שבאמצעות זה שאדם משים את עצמו כעקביים, אז יתגלו לו ויבין סתרי תורה, וגם אפשר שגם ישיג ויבין החמישים שערי בינה, זה שרמז באות נו"ן (שכתב תשמעון ולא כ' תשמעון) שאם ישיג מדרגה של הענוה ישיג לשמוע דברי תורה, ואמר ושמרתם וגו' פירוש שעל ידי ההשכלה בתורה ישיג לשמוע דברי תורה, ואמר ושמרתם וגו', פירוש שעל ידי ההשכלה בתורה ישיג לשמור ולעשות שהתורה מגינה ומצילה מן החטא שהוא השמירה וגם מביאה לידי קיום כל המצוות שהוא המעשה ע"כ.

וכעת נביא גם דברי קודשו של הנועם אלימלך שמה שכתוב בפסוק והיה עקב תשמעו, שהוא לרמז בא לאנשים כאלה, שאין להם שכל ובינה להשיג גדולת הבורא ועבודתו השלימה לעובדו באמת ובשלימות, אלא שהם מחברים עצמם אל אנשי צדק ואמת, היודעים ומכירים את גדולת הבורא ב"ה, והם עובדים באמת, אז נחשב גם להם כאילו גם הם עשו עבודתם שלימה כהצדיקים השלמים, זהו מה שכתוב: 'והיה עקב תשמעון את המשפטים האלה', כנ"ל שהאנשים הפחותים בשיכלם שאם ישמעו ויחברו את עצמם אל אותן הצדיקים היודעים את המשפטים האלה, יהיה ג"כ נחשב להם כאילו גם הם שמרו ועשו כמותם, זה מש"כ ושמרתם ועשיתם אותם אף שהם רק מחברים עצמם אליהם ע"כ.

שמחה והתחזקות בעיקבתא דמשיחא

ונראה עוד לומר בעז"ה לפרש מש"כ והיה עקב תשמעו וגו' שעקב נרמז לעיקבתא דמשיחא וכמ"ש האוה"ח הק' הנ"ל וידוע מספרים הק' וגם בגמרא במסכת סוטה (דף מט) גודל הצרות והסתר פנים שיהיה בימים ההם, ונודע מש"כ הרב ר' חיים ויטאל זצוק"ל שרבו האר"י הק' אמר לו שהוא חשוב בשמים כאחד התנאים הק' זה מפני גודל הסתר פנים שיש בדור שלו, וכל שכן אנו בדורינו שצדיקים אמרו שקרוב מאוד הימים שבו ישי חי שיבוא ויגאלינו, ולכן הסתר פנים הוא גדול וידוע שהרה"ק ר' ישראל מרחז"ן זצוק"ל אמר שבעקבתא דמשיחא יהודי אמיתי יהיה לו קשה עד מאוד לקיים התורה ואף לומר מזמור תהילים יהיה לו בקושי, מה שא"כ מי שהוא מערב רב, אף כשרים ושומרי תורה ומצוות, אבל עושין את הכל בשביל עצמם בלבד, ולהם יהיה בניקל הכל הן בגשמיות והן ברוחניות.

ולכן מי שמתחזק בימים האלו של זמני עקבתא דמשיחא הוא חשוב מאוד בשמים ויש שמחה כביכול להשכינה הק' ולכן אפשר לומר שעל זה אמר כאן הפסוק "והיה" שהוא לשון שמחה אם בעקב תשמעו וגו' ורש"י פירש שמצות שאדם הוא דש בעקבו, שזה מרמז לעקבתא דמשיחא, ואם בדורות האלו "תשמעון" לעשות רצון ה' ותורתו הרי זה חשוב מאוד בשמים, ולכן כתב "והיה" שהיא גורם לשמחה לה' יתברך כביכול.

וגם אפשר לומר עוד על דרך זה, דעקב מרמז על עקבתא דמשיחא, שהוא סוף הגלות וכמו שהעקב הוא סוף הרגל אבל גם כן הוא חשוב מכיון שכל הגוף תלוי וסמוך עליו, וכמו שכתוב את כל היקום אשר ברגליכם.

ונקדים מקודם דברי הרמב"ם שכתב במשנה תורה (הלכות תשובה פ"ז הלכה ה') כל הנביאים כולן צוו על התשובה ואין ישראל נגאלין אלא בתשובה וכבר הבטיחה התורה שסוף ישראל לעשות תשובה בסוף גלותן ומיד הן נגאלין שנאמר והיה כי יבואו עליך כל הדברים וגו' ושבת עד ה' אלוקיך, ושב ה' אלוקיך את שבותך וגו' עכ"ל הק'.

ולפי זה נוכל לומר שזה מרמז בפסוק "והיה" שהוא לשון שמחה וכנ"ל, "עקב" שזה מרמז על הסוף הגלות הנקרא עקבתא דמשיחא, תשמעון את המשפטים האלה וגו', כלומר שתחזרו בתשובה וכנ"ל שהתורה הבטיחה כן, ובכך יתקיים כל מה שכתוב להלן "ושמר ה' אלוקיך לך את הברית וגו' ואהבך וברכך והרבך וברך פרי בטנך ופרי אדמותיך וגו' ובכן מתורץ מש"כ "והיה" שהוא לשון שמחה דמכיון שיחזרו בתשובה ויקיימו המצוות שזה הוא נקרא שמחה בשלימות שמבלי זה אין שמחה אמיתית וכמ"ש האוה"ח הק' הנ"ל, ובכן גם כן יתורץ מה שהוקשו הלא אין שכר מצוה בעולם הזה, אבל על המצוות שנעשו בעקבות משיחא יש שכר גם בעולם הזה.

וכמו שכתוב 'לפום צערא אגרא' כלומר שיש אגרא (שכר) גם בעולם הזה מכיון שבא הכל בקושי ובצער וגם לפי מש"כ הרמב"ם שהכל תלוי בתשובה ואם יגיע הזמן של הגאולה יהיה התשובה לכלל ישראל כולו שכך הבטיחה התורה וכנ"ל, ולכן הם נגאלים מיד, ולכן יש כבר שכר שזה נקרא כעין עולם הבא אף שהם רק ימות המשיח מעולם הבא נקרא אחרי תחיית המתים וכמ"ש הרמב"ם, מכל מקום יש כבר שכר על זה גם בעולם הזה.

וגם יש לומר שכיון שאין והיה אלא לשון שמחה ולכן גם על השמחה של אדם, בשמחה של עשיית המצוה על זה, כן מקבלים שכר גם בעולם הזה וגם לעולם הבא.

הילולת הרה"ק מהר"א מבעלזא זצ"ל

והנה אנו עומדים לקראת יומא דהילולא רבא של רשכבה"ג הרה"ק מהר"א מבעלזא זי"ע, שרבינו הק' בעל החוקי חיים זי"ע, הסתופף בצילו הק' כתלמיד מובהק לפני רבו, והפליא רבות במעלות קודשו והנהגותיו הק', וכמעט בכל שבת הזכיר מדברי תורתו והנהגתו הק'.

ומרגלא דפימא דברי קודשו של הרה"ק מהר"א מבעלזא זי"ע דאמרו רז"ל עתידה ארץ ישראל שתתפשט על כל הארצות. והנה זה יהיה בגאולה העתידה במהרה, ולזאת הראהו ה' עד היום האחרון, שאז תתפשט ארץ ישראל בעולם. זה כוונת הפסוק בפרשתינו "ופחדכם ומוראכם יתן ה' אלוקיכם על פני כל הארץ", שפירש רש"י פחד על הקרובים, הם האויבים של ארץ ישראל, ומוראכם על הרחוקים, דהיינו האויבים של שאר הארצות וכו' חאת יהיה בשעת הגאולה העתידה על פני כל הארץ, אשר תדרכו בה בזמן שתתפשט ארץ ישראל על כל העולם עד כאן תוכן דבריו הק'.

לכן עלינו ללמוד מזה מידת התקשרות של תלמיד לפני רבו, ולפחות בימים אלו כשמתקרבים אנו ליומא דהילולא דידיה עלינו להתחזק במשנתו ותורתו והנהגותיו הק' ולאורם של רבותינו ניסע ונלך.

ויה"ר שזכותם הגדולה ימליץ טוב בעדינו ובעד כל בית ישראל ונזכה לגאולה השלימה בפרטיות ובכלליות מתוך רחמים וחסדים מגולים אכי"ר.

בניני חיים

והיה עקב תשמעון (ג' כ"ג).

אין והיה אלא לשון שמחה, אפ"ל והיה עקב אם בן אדם הוא בשמחה, מתי שהוא בעקב שלא הכל הולך כמו שצריך, אז תשמעון מובטח שישמע את מה שמבקשים ממנו.

(מרחן רבינו שליט"א)

ולמדתם אתם את בניכם" (יא, יט)

יש לדקדק, דלכאורה תיבת "אתם" מיותרת, כי הרי ברור שהכוונה שנלמד את בנינו את מצוות התורה. אפשר לרמז, דתיבת "אתם" כתובה בלא וא"ו, ואפשר לקרותה "אתם", ויהיה הפירוש, דכאשר אתם בעצמכם תלמדו לקיים את המצוות יעשו ממילא גם בניכם כמוכם, ויחשב לכם כאילו שאתם לימדתם את בניכם.
(הרה"ק מהר"י מבעלזא זצוק"ל)

ארץ אשר לא במסכנות תאכל בה לחם. (ח, ט)

הנה נאמר (ויקרא כו, ה) ואכלתם לחמכם לשובע, ואמרו חז"ל אוכל קמע ומתברך במעיו, שבאכילת לחם לבד ישבע, ולא יצטרך עוד לתאוות עוה"ז חה הפירוש ארץ אשר לא במסכנות תאכל בה לחם, שאכילת הלחם לבד לא יהיה מחמת עניות ודחקות אלא משום שיתברך במעיו וישבע מזה עצמו.

(חוקי חיים)

צמחנות עינתיק

שבע נחמתות

השבת הזו הוא השבת השניה משבע דנחמתא שקורים הנחמות אחרי תשעה באב עד כלות השנה כדי לנחם את העם מן החורבן הנורא שהיו בימים ההם בזמן הזה.

הטעם של הסדר הז' דנחמתא שקורים בהפטורות, כי תיקנו בהתחלה בהפטורת "נחמו נחמו עמי" כלומר שהקב"ה אומר לנביאים שינחמו את ישראל ובשבת השניה קורין "ותאמר ציון עזבני ה' כלומר שכנסת ישראל אינו מתפייסת בנחמת הנביאים כי חפצים הם לנחמת ה' בעצמו ולכן אומרים "עזבני ה' כאילו ה' עזב הנביאים כי חפצים הם לנחמת ה' בעצמו ולכן אומרים "עזבני ה' כאילו ה' עזב הנביאים כי חפצים הם לנחמת ה' בעצמו ולכן אומרים "עזבני ה' כאילו ה' עזב אותנו, ולכן בשבת השלישית אומרים עניה סוערה לא נחמה" כלומר שהנביאים הק' אומרים לפני הקב"ה שכנסת ישראל אינה מתפייסת מהתנחומים שלנו ובשבת הרביעית אומרים בהפטרה "אנכי אנכי הוא מנחמכם" שהשם חזר ואומר שאני בעצמי מנחם את ישראל, ולפיכך בשבת החמישית קורין "רני עקרה" כלומר שה' בעצמו אומר "רני עקרה, ובשבת השישית קורין "קומי אורי כי בא אורך" ובשבת השביעית משיבה כנסת ישראל בהפטורה שקורין "שוש אשיש בה" כלומר שעתה יש לי לשוב ולשמוח ותגל נפשי באלוקי, שאתה לבדך מנחם אותנו כביכול.

הלבוש סימן תכ"ח

כנסת ישראל לא תרצה לקבל תנחומין מאת הנביאים באומרם שאין זה נחמה בטוחה לעולם משום שהוא בא ע"י שליח, אבל אם הקב"ה מנחם זה נחמה בטוחה, ולכן אומר ה' אנכי אנכי הוא מנחמכם.

ספר בני יששכר

ואם נסתכל ונראה בשבעה דנחמתא שקורין בהפטורה אחרי תשעה באב בשבע השבתות, את ריבוי הנחמות והטובות הנפלאות המנחמים לישראל עם קודשו, הלא נפשינו כמעט יוצאות ממתיקות הדיבורים וגודל הנחמות והבטחות של הקב"ה לישראל.

אגרות שומרי אמונים

עובדות חיים

והיה עקב תשמעון (ז, יב)

אדמו"ר "בעל צמח צדק" בהיותו ילד קטן, ורק התחיל ללמוד חומש אצל המלמד שלו, בחן אותו סבו, הרב בעל "התניא". ושאל אותו: מה פירוש הפס' "עקב אשר שמע אברהם בקולי?" ענה הילד: אברהם אבינו שמע את ציווי ה' אפילו בעקבו. הנה הרב מתשובת הילד ואמר: זהו שאמר הכתוב: "והיה עקב תשמעון". שאפילו העקב צריך לשמוע את המצוה ולעשותה!

את ה' אלקיך תירא (י, כ)

ודרשו חז"ל 'את' – לרבות תלמידי חכמים. מעשה בהרה"ק ה"צמח צדק" מליובאוויטש זצ"ל, שבאו אצלו בעלי בתים שבעיר אחת, לשאול את חוות דעתו על רב אחד שהוא מעומד לכסא הרבנות שבערים. שיבח ה'צמח צדק' את המועמד שהוא אדם גדול ותלמיד חכם מופלג. ואכן עמדו והכתירוהו לרב עליהם. לא עברו ימים מרובים, ונדע לה'צמח צדק' שאנשי העיר מבזים וממררים את חייו של רבם החדש. קרא להם ה'צמח צדק' ואמר להם: רבי עקיבא אמר: כשהייתי עם הארץ אמרתי, מי יתן לי תלמיד חכם ואנשכנו כחמור (פסחים מט.). כל ימי תמהתי על הלשון "מי יתן לי תלמיד חכם" – יכנס לבית המדרש וימצא תלמיד חכם?! עתה נתיישב לי הדבר, עם הארץ זה לא די לו שהוא שוטם ורודף רק את זה שמוחזק לתלמיד חכם אלא רוצה הוא להיות סמוך ובטוח כי איש ריבו הוא באמת תלמיד חכם (ולא סתם שנאת חנם)... אף אתם רק לאחר שאני סמכתי את ידי עליו שהוא תלמיד חכם, הנכם רודפים אותו וממררים לו את חייו.

וחרה אף ה' בכם (יא, יז)

סיפר אחד מזקני הדור מחסידי באבוב, כי בימי המלחמה איבד את כל בני משפחתו, ב"ב וצאצאיו, ואף רבו נתעלה לשמי הום, והיה שבור ורצוף עד עמקי נשמתו ולא ידע לשית עצות בנפשו. עד שנגלה אליו הרה"ק ה'קדושת ציון' זי"ע בחלום הלילה, והתמרמר בפניו על רוע המצב, ויען לו הרבי, שמע נא פירוש דברי הכתוב 'וחרה אף ה' בכם', כי אף במצב של וחרה אף – אף בעת זעם וחרון אף, הרי ה' בכם – הקב"ה שורה בתוכם כדכתיב עמו אנכי בצרה, ומשגיח עליכם בהשגחה פרטית ומדוקדקת. דברים אלו הפיחו בו רוח חיים והחזיקו אותו בכל הזמנים הקשים. בסוף שנת תש"ג נערכה אסיפת רבנים, וישב שם גם יהודי פליט מניצולי ה'מלחמה' שתיאר בפני המשתתפים את הזוועות הנערכות בבני ישראל דבר יום ביומו בירופ (אירופה), ובסוף דרשתו נענה ביגונו ובלבולו כי רב ז"י טוהען און ער שווייגט' (וכל זה הם עושים והוא הקב"ה שותק)...

ולמדתם אתם את בניכם לדבר בם (יא, יט)

בלימוד התורה יש כידוע שני חלקים: ידיעת התורה, ועצם לימוד התורה. פעם בא יהודי לפני החפץ חיים זצ"ל, בנו לומד בישיבת ראדיון, ולפי מושגי האב כבר למד דיו. בא האב לבקש רשות מהחפץ חיים ולקבל ברכה ליטול את בנו שיעזור לו במסחרו. "למה תפסיקו מללמוד" שאל החפץ חיים... "מה אומר לכם רבי", ענה האב, "ככל שאני רואה 'רבי עקיבא אייגר' שני כבר לא יצא ממנו. אז לפחות שיעזור לי בפרנסה". "במה אתה עוסק" התעניין החפץ חיים, "ירקן בשוק" ענה "והעבודה קשה". "תמהני עליך, למה לך לעבוד כה קשה. הרי 'רוטשילד' שני כבר לא יצא ממך, אז למה לך לעבוד"... "מה פירוש", הזדעק "צריך לעבוד כדי לחיות!" "אכן, וצריך גם ללמוד כדי לחיות"... (והגדת)

ביאורי חיים

בענינות החיים

הרה"ג גמליאל הכהן רבינוביץ שליט"א
מ"צ בק"ק קראלי ומח"ס גמ"ס בני אודר

ואפן וארד מן ההר וההר בווער באש ושני לוחות הברית על שתי ידי וארא והנה חטאתם לה' אלוכיכם... ואתפוש בשני הלוחות ואשליכם מעל שתי ידי ואשברם לעיניכם (ט, טו-יז)

יש להבין: אם הלוחות היו כבר בידיו של משה, מה פשר המילים "ואתפוש בשני הלוחות"? הן הלוחות כבר בידיו... מודעה שנתלתה בפתחו של בית המדרש בישרה לתלמידי החכמים שבעיירה שבעוד כמה ימים יימסר שיעור על ידי רבי ישראל סלנטר. במודעה הופיעו 'מראי מקומות', סוגיות בגמרא שעליהן ייאמר השיעור. מראי המקומות נכתבים על מנת שהלומדים יוכלו להתכונן קודם השיעור ולהכיר את הסוגיות היטב. כך יבינו את השיעור בצורה טובה יותר. באותם ימים הסתובב רבי ישראל בעיירות ובכפרים, מביא אתו בשורה לכל מבקש השם: לימוד המוסר. עם ישראל המלומד באנשים שניסו להכניס אליו שיטות חדשות ותכנים הרסניים, התרגל להתייחס לכל פעם כזו בחשד; מוטב להיות זהיר קצת יותר מדי מאשר זהיר קצת פחות מדי. אלא שדברים אלו מסורים בידי גדולי ישראל בלבד, הם היחידים שמוסמכים להכריע מה לקרוב ומה לרחוק. לגודל הצער, מספר אברכים שיראת השמים שלהם מוטלת הייתה בספק, החליטו על דעת עצמם שרבי ישראל סלנטר מנסה במאמציו למען לימוד המוסר להחדיר שיטה זרה שמרחיקה את האדם מעבודת השם האמיתית, לכן שמו הללו לעצמם מטרה לפגוע בו ולביישו. הלכו אברכים אלו, הורידו בחשאי את המודעה שבפתח בית המדרש וכתבו בה מראי מקומות שונים ללא כל קשר ביניהם. לומדי בית המדרש ראו את המודעה החדשה ותהו. מאחר שלא ידעו שהמודעה הוחלפה וראו מראי מקומות ללא כל קשר הגיוני ביניהם, ניסו לנחש מי האורח שידרוש: או שהוא גאון מרעיש או חלילה תימהוני מבולבל... הגיע היום המיועד ורבי ישראל סלנטר ניגש אל הבמה, מולו הניח אחד האברכים את הדף שהיה בפתח בית המדרש. הנוכחים כולם חיכו במתח עצור שיפתח את פיו, והאברכים שהחליפו את המודעה המתינו שירד הרב בבושת פנים. רבי ישראל סלנטר הוריד את ראשו על הבמה למשך שתי דקות... בסיומן הוא הרים את ראשו ונשא פלפול חריף במשך שעה ארוכה, כשהוא מקשר בין כל מראי המקומות השגויים שהתנוססו על הדף. השומעים יצאו מכליהם מרוב התפעלות. כזו חריפות ובקיאיות לקשר בין נושאים שאין ביניהם שום דבר משותף, בצורה כה עמוקה ובגאונות מרעושה - טרם ראו מימיהם. לימים סיפר רבי נפתלי אמסטרדם, תלמידו של רבי ישראל סלנטר, את המעשה וכשסיים הסביר: כלום סבורים אתם שהרבי היה צריך שתי דקות 'לסדר' בראשו את הפלפול? לא ולא. מוחו מהיר היה כברק והוא לא נזקק ליותר משינייה. אלא שמשך שתי דקות עיין הרבי בנבכי לבו: האם אתה באמת מתכוון לכבוד שמים שיראו שגם לומדי המוסר יודעים ללמוד היטב, או שאתה מתכוון להראות לכולם שאתה יודע ללמוד... זהו המסר של משה רבינו לעם ישראל: הקב"ה הוריד אותי מהשמים בגלל העגל. ראיתי אתכם חוטאים. הלוחות היו ביד. אבל לא שברתי! עצרתי. תפסתי את הלוחות. התבוננתי שנית במה שעלי לעשות. רק אז, כשהייתי בטוח שזה הדבר הנכון, השלכתי אותם ארצה. חשיבה נוספת טרם עשיית מעשה גורלי, אפילו כשהכל ברוך, מובילה את האדם להימנע מחרטות על פעולות שגויות ולקבל החלטה נכונה (במחשבה תחילה)

בענין הנהגים לברך ברכת המזון בטיש בעמידה

בפרשתנו פרשת עקב כתוב ואכלת ושבעת וברכת את ה' אלוקיך. דנתי בספרי גם אני אודך בענין הנהגים לעמוד בטיש בעת ברכת המזון, וכתב לי הגר"ח שגל שליט"א מח"ס "בירורי חיים", ט' חלקים, ורב ומו"צ בבני ברק, מכתב נפלא מאד בזה, עם תוספת נכבדה מה שאמר לו כ"ק אדמו"ר בעל עטרת ישראל מסאדיגורה זצ"ל (י"ד כ"א מנ"א), ו"ח: ע"ד שאלתו, אם איכא איזה לימוד זכות, לברך ברכת המזון 'בעמידה' אצל שולחנות האדמו"ר"ם, דישי מקומות שהבחורים והאברכים נשארים על מקום עמידתם על גבי הפרענצ'ס. כשהראיתי לכבו"ק אדמו"ר (שליט"א) זי"ע מסאדיגורה דברינו בענין, אמר דהמנהג היה להקל בזה - לברך ברהמ"ז בעמידה, ומנהג ישראל תורה.

והוסיף לומר, הנה בימים מקדם בהיותי בארה"ב, אמר לי אדמו"ר [אדמו"ר בעל העקבי אבירים] זי"ע, אתה שהינך שוהה בארצות הברית, אבקש ממך שתיכנס אצל פוסק הדור הגאון רבי משה פיינשטיין זצ"ל להיבחן אצלו הוראה, בכדי לקבל ממנו היתר הוראה. וכשהתחיל לברר האם אפשר לבוא אצלו בקודש פנימה, אמרו לו שאין הדבר כמעט בכדי שיעשה. אזי התקשר לאדמו"ר זצ"ל ואמר לו את הדברים - שאין נותנים כמעט להיכנס, ורק בימי שני וחמישי נותנים להיכנס לשבע אנשים, ואזי יחד עם הגאון רבי משה, וכהן ולוי - איכא מנין, א"כ כמעט ואין סיכוי להיכנס. וגם אמר לפניו הרי כבר יש לי 'הורמנא' - היתר הוראה' מפוסק הדור בעל שבת הלוי זצ"ל, ומגאב"ד ירושלים בעל המנחת יצחק זצ"ל, וגאב"ד לונדון בעל חשב האפוד הרב הגאון רבי חנוך הענין פאדווא זצ"ל, ועכ"ז אמר שוב אדמו"ר זי"ע שמבקש ממנו שיעשה השתדלות להיכנס להיבחן.

וכיון שכן הרי אני מצווה בגזירת כיבוד אב, אזי נסע למנהטן מקום איתן מושבו של בעל האגרות משה.

והנה בסייעתא דשמיא בדיק נפתחה דלת ביתו של הגאון זצ"ל, ואזי הצליח להיכנס, וראה תור שמחכים, הבין מרן (שליט"א) שמן הסתם מחכים בכדי להיכנס אליו, נעמד אף הוא בתור, [וכשראה אחד הנכדים האחראי על הסבא, הראה לפני מרן (שליט"א) פנים זועפות שנכנס. אבל כאמור מצווה אני בגזירת כיבוד אב], וכשהגיע תורו אמר לפני פוסק הדור, אבקש מהגאון שיבחון אותי הוראה. ואזי העלה פוסק הדור חיוך, כאומר זה מכבר ימים ימימה שאין אני בוחן להוראה. אבל כיון שכבר בא התחיל לשאול שאלות בהלכות דם, ואח"כ עבר להלכות ביצים, ואח"כ עבר להלכות תולעים, [שבדרך כלל אין בוחנים הלכות אלו את הנבחנים להוראה. ואמר לי מר"ש דמזה רבות בשנים למד בחברותא מידי יום ביומו שעות טובא - עם גאב"ד לונדון הרב הגאון רבי חנוך הענין פאדווא זצ"ל, ובהשגחה בדיק כחודש קודם ישבו ולמדו הלכות אלו על הסדר].

וכשסיים פוסק הדור לבחון, אמר לפניו שב"ה ידע מצויין, ואת המשך חלק המבחן להוראה יעשה נכדו הרב טנדלר.

ואז פנה מרן לבעל האגרות משה, האם יכול לשאול דבר מה, והרשהו לשאול, הרי מובא במעשה רב להגר"א (אות צח) שהיה נוהג לקבוע את המחזה צמוד למשקוף, בלי הפסק מחיצה בכדי שלא יהא דבר חוצץ, א"כ מדוע מורינו הגאון אינו נוהג כן. והשיב לו: ידעתי גם ידעתי את דברי הגר"א במעשה רב, אבל כיון שאבי זצ"ל לא נהג כן, וכמו"כ זקני זצ"ל לא נהג כדברי הגר"א, א"כ זה מנהגיני, ומנהג ישראל תורה.

ובזה פתח ואמר מרן (שליט"א) זצ"ל אלי, הרי מדובר כאן על האישי בהלכה בה"א הידיעה של הדור, [ודברי הגר"א הובאו גם בפתחי תשובה על גליון השו"ע (סימן רפ"ט סק"ב)], ועכ"ז אמר שמנהג ישראל גובר ועולה. (עכ"ל).

לזכר עולם יהיה צדיק
אדמו"ר רפאל אהרן זצוק"ל
בן רביה"ק אברהם חיים זי"ע
נלב"ע כג מנ"א תשפ
ת. נ. צ. ב. ה.

לזכר עולם יהיה צדיק
אדונינו מורינו ורבינו
הגה"ק יצחק צבי משה זי"ע
בן רבינו אביגדור מוזס זצ"ל
מקראלי
נלב"ע ד' טבת תשעט
זכותו יגן עלינו ועכ"א
ת. נ. צ. ב. ה.

לעילוי נשמת
ה"ה דינאל בן שרה סולנג' ע"ה
נלב"ע י"ט טבת תשפ
ה"ה שרלי בן רבקה ז"ל
נלב"ע חשוון תשפ
ת. נ. צ. ב. ה.

לעילוי נשמת
הרה"ח יחיאל מאיר ז"ל
ב"ר משה אליעזר ז"ל
מרת ברינדיל ע"ה
בת הר"ר יהודה מנחם ז"ל
ת. נ. צ. ב. ה.

לעילוי נשמת
הגה"צ משה וועבר זצוק"ל
בהרה"צ מרדכי זצ"ל
נלב"ע יב כסלו תשפא
ת. נ. צ. ב. ה.